

УДК 342.7:341.23

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-322-329>

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Слободян Б.Ю.

CONCEPT AND CONTENT OF THE RIGHT TO AN EFFECTIVE REMEDY

Slobodyan B.

Статтю присвячено дослідженню права на ефективний засіб правового захисту. Грунтуючись на теоретичних доробках науковців та аналізуючи доктринальні положення щодо тлумачення таких понять, зокрема, як: «захист»; «правовий захист»; «засіб»; «ефективність», у статті запропоновано авторське визначення поняття «засіб правового захисту» та розкрито його сутність. Аргументовано, що право на ефективний засіб правового захисту належить до широкої концепції, та як елемент демократичної підзвітності держави, глибоко вкорінене у міжнародне право. Резюмовано, що право на ефективний засіб правового захисту знаходить своє закріплення в положеннях Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що фактично зобов'язує держав-учасниць запровадити механізм ефективного правового захисту прав і свобод людини, визнаних Конвенцією на національному рівні. З урахуванням прецедентів, сформованих Європейським судом з прав людини виокремлено характерні ознаки права на ефективний засіб правового захисту: 1) ефективність; 2) доступність; 3) прозорість; 4) незалежність; 5) часова ефективність; 6) відповідність між засобами та порушенням. Запропоновано авторське визначення поняття «право на ефективний засіб правового захисту» та розтлумачено аналізовану правову категорію у об'єктивному та суб'єктивному розумінні. Розкрито зміст права на ефективний засіб правового захисту, до сфери дії якого відносяться: право на оскарження; право на відновлення порушеного права; право на доступність засобу правового захисту; право на забезпечення відшкодування за порушене право та наявність практичної можливості його отримання.

Ключові слова: держава, засіб правового захисту, захист прав, ефективний захист, охорона прав, права людини, правові гарантії, правовий захист.

Постановка проблеми. Право на ефективний засіб правового захисту відіграє значну роль у забезпеченні прав і свобод людини у будь-якій правовій системі. Забезпечення права на ефективний засіб правового захисту в Україні обумовлює парадигму розвитку перехідного суспільства, а також процес реформування судової системи. Сьогодні забезпечення права на

ефективний засіб правового захисту характеризується наявністю певних перешкод, обумовлених, як внутрішньодержавними проблемами, так і зовнішніми загрозами, під впливом яких перебуває Україна, що обмежує доступність, а також ефективність застосування усіх можливих засобів захисту прав людини, передбачених національним законодавством.

Доти, поки залишається відкритим питання доступності та можливості практичного застосування права на ефективний засіб правового захисту, чи не є його гарантування перешкодою для використання можливості правового захисту особи, чиї права порушені, у міжнародних правозахисних інституціях, зокрема у Європейському суді з прав людини. У окресленому контексті проблема теоретичного визначення права на ефективний засіб правового захисту та окреслення його змісту набуває своєї актуальності.

Стан дослідження проблеми. Питання захисту прав та свобод людини не лише в Україні, а й за її межами було предметом досліджень наступних вітчизняних вчених, зокрема: Ю. Г. Барабаша, Т. О. Бриня, А. С. Головіна, П. Б. Євграфова, В. В. Остапенка, О. А. Петришина, О. В. Садовської, А. О. Селіванова, С. Г. Серьогіної, М. В. Тесленко, П. М. Ткачука, Ю. М. Тодики та багатьох інших. Утім, право на ефективний засіб правового захисту як загально-правова категорія залишається малодослідженою, а тому потребує додаткового теоретико-правового аналізу.

Тому **метою цієї статті є:** визначення поняття «право на ефективний засіб правового захисту» та розкриття змісту цієї правової категорії.

Вклад основного матеріалу. Права і свободи людини перебувають у постійному розвитку, вдосконалюються і їх перелік розширюється, а тому потребують ефективного правового захисту. Проблема правового захисту людини в Україні є нагальною, адже усі складнощі, що постають перед суспільством протягом останніх років, стають на заваді безперешкодній реалізації прав і свобод людини. Слід зазначити, що сьогодні громадяни України зазнають обмеження у захисті своїх порушених прав, зокрема через те, що відповідні органи, на які

покладено завдання їх захищати, не виконують, поставлене перед ними основне завдання – не забезпечують ефективний правовий захист людини і громадянина, а також через те, що доступний засіб правового захисту на практиці виявляється неефективним. Для того, щоб визначити дефініцію «право на ефективний засіб правового захисту» необхідно зважати на те, що ця правова категорія є комплексним правовим явищем, а тому, перш за все, ми проаналізуємо етимологічне значення поняття «правовий захист», що є основоположним у даному дослідженні.

У тлумачній словниковій літературі слово «захист» асоціюється із термінами «захищати», «захищатися», «захиститися» і т. п. У свою чергу слово «захистити» запропоновано вживати у контексті «обороняти чи охороняти кого-небудь від нападу чи замаху» [1, с. 780]. Із зазначеного випливає, що до тлумачення аналізованого терміну застосовують два підходи, зокрема, розуміють його як «охорону» та, безпосередньо, як захист. Окремі науковці наголошують на синонімічності та тотожності зазначених категорій. Утім, більшість представників юридичної науки розмежовують ці два поняття. Так, з цього приводу Є. О. Гіда пише, що «охорона» передбачає заходи, що застосовуються до моменту безпосереднього порушення прав людини, а «захист» – лише після вчинення правопорушення [2, с. 759]. Також науковці О. О. Обушак та С. А. Обушак вказують, що «охорона» є ширшим поняттям, ніж поняття «захист». Адже, воно складається із «сукупності заходів, спрямованих на забезпечення нормальної реалізації прав, а також на захист прав у випадку їх порушення або оспорювання через конкретні засоби державного впливу, які існують переважно в правовій формі і можуть проявлятися або через встановлення правових норм, або через

їх, насамперед, позитивне застосування» [3, с. 78]. Загалом, ми погоджуємося з концепцією, запропонованою науковцями, і вважаємо, що терміни «охорона» і «захист» не є тотожними, адже несуть різне змістове навантаження. Так, охорона передбачає застосування певних профілактичних заходів. У свою чергу, захистом є спосіб приведення до того стану, який існував до порушення.

Слід зазначити, що захисні та охоронні правовідносини виникають тоді, коли наявне порушення прав, свобод чи інших законних інтересів. У межах таких правовідносин відбувається захист порушених прав, зокрема, правовий захист. Сьогодні відсутній єдиний теоретико-правовий підхід щодо тлумачення терміну «правовий захист». Так, О. О. Обушак з цього приводу зазначає, що під правовим захистом можна розуміти професійну діяльність визначених державних органів та їх посадових осіб, передусім правоохоронних, щодо «поновлення порушеного права, припинення таких порушень, а також створення необхідних умов для притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних у вчиненні протиправних дій, внаслідок яких було завдано шкоди правам та законним інтересам конкретних осіб» [3, с. 77]. У свою чергу В. С. Венедіктов під захистом будь-яких суб'єктивних прав розуміє правове забезпечення їх непорушності та недоторканості, яке передбачає можливість застосування заходів примусового характеру, у разі їх порушення. твердженням вченого, спрямовані на відновлення порушеного права [4, с. 9]. Як вбачається, вчені дотримуються різних концепцій щодо тлумачення категорії «правовий захист», утім на нашу думку, кожне із зазначених тверджень є раціональним і відображає сутність досліджуваного поняття.

З нашої точки зору, правовий захист охоплює собою, як професійну діяльність

окремих суб'єктів владних повноважень у процесі реалізації ними норм процесуального права, так і правовідносини, що виникають між різними суб'єктами, які є носіями прав і обов'язків, та виступають у якості процедур забезпечення виконання зазначеними суб'єктами правових норм, що врегульовують права та свободи людини і громадянина. З наведеного слідує, що під правовим захистом можна розуміти професійну діяльність відповідних суб'єктів владних повноважень, що компетентні реалізовувати механізм реалізації та захисту прав і свобод людини. Професійна діяльність державних органів та їх посадових осіб передбачає вчинення такими суб'єктами певних юридично-значущих дій, що за таких обставин виступають засобом правового захисту. Отже, категорія «правовий захист» тісно пов'язана із поняттям «правовий засіб». Враховуючи те, що термін «засіб правового захисту» нормативно не визначений, спробуємо з'ясувати його сутність.

Поняття «засіб» у словникових джерелах тлумачиться, як «сукупність предметів, ідей, явищ та способів дій, які є неодмінною умовою реалізації цілі» [5, 206]. Серед науковців-правників підходи щодо розуміння терміну «правовий засіб» різняться.

Розглядаючи засоби у контексті захисту прав людини, О. І. Наливайко тлумачить їх як норми і процедури, які реалізуються юрисдикційними органами для примусового відновлення порушених прав людини [6, 11]. Н. Д. Гетьманцева зазначає, що «засіб захисту – це сукупність дій, спрямованих на відновлення, визнання і встановлення прав і законних інтересів особи» [7, 37]. Поділяємо точку зору вітчизняних науковців, які пропонують під правовим засобом розглядати «певні юридичні категорії та діяння суб'єктів з їх застосування з метою досягнення конкретного результату» [8, 300].

З наведеного можна дійти висновку, що засіб правового захисту можна тлумачити як сукупність правових інструментів, які виявляються у формах правореалізації, застосування яких у публічно-правовій правозахисній діяльності повинно забезпечити задоволення потреби людини у сфері захисту та відновлення прав останньої. Так, науковці до правових засобів зазвичай відносять наступне, зокрема: правові норми; правозастосовні акти; суб'єктивні права та юридичні обов'язки; договори; пільги; заохочення; заборони; покарання; санкції тощо.

Якщо звернутися безпосередньо до визначення поняття «право на ефективний засіб правового захисту», варто зазначити, що його дефініція не знаходить свого відображення у положеннях національного законодавства. Утім, зазначене право належить до широкої концепції, та як елемент демократичної підзвітності держави, глибоко вкорінене у міжнародне право. Зокрема, право на ефективний засіб правового захисту знаходить своє закріплення у статті 13 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) [9]. Так, згідно зі статтею 13 Конвенції [9] «кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження». Зазначена правова норма фактично зобов'язує держав-учасниць запровадити механізм ефективного правового захисту прав і свобод людини, визнаних Конвенцією на національному рівні [9]. Крім того, відповідно до положень Договору про Європейський Союз (1992 року) [10] відповідно до статті 6 Договору [10] «Союз шанує засадничі права, що їх гарантовано Європейською Конвенцією про захист прав людини та засадничих

свобод, <...> і трактує їх як загальні принципи права Спільноти» [10]. У свою чергу право на ефективний правовий захист фактично впливає із положень цього Договору, у яких зазначено, що «держави-члени цілковито зберігати *acquis communautaire*», щоб забезпечити ефективність відповідних механізмів та інституцій [10], тобто держави повинні гарантувати забезпечення спільних принципів, прав і зобов'язань, які є обов'язковими для усіх членів європейської спільноти, а також забезпечити ефективність механізмів їх захисту. Утім, усі зазначені положення законодавства Європейського Союзу є декларативними та повністю не розкривають сутності та змісту права на ефективний засіб правового захисту.

Отже, з метою розкриття змісту досліджуваного поняття необхідно виокремити його ключові ознаки, що вбачається можливим зробити із урахуванням прецедентів, сформованих Європейським судом з прав людини (далі - ЄСПЛ), який разом з Конвенцією уособлює єдиний механізм правового захисту порушених прав і свобод людини, зокрема: 1) ефективність – ця ознака виокремлена із самого терміну. Безсумнівно, для досягнення цілей правового захисту засіб, що використовується має бути ефективним. Загалом, ефективний захист прав людини виконує основоположну роль у більшості існуючих національних правових системах, а також закріплений як принцип на міжнародному рівні. Зважаючи на етимологічне значення слова «ефективний», його тлумачать, як: а) результативний, дієвий; б) такий, що «приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект»; в) той, що викликає ефект [11]. З наведеного стає зрозумілим, що засіб правового захисту є ефективним тоді, коли призводить до необхідних результатів, тобто є дієвим. Зважаючи на прецеденти, сформовані ЄСПЛ, засіб визнається

ефективним, коли, по-перше, засіб здатен безпосередньо виправити ситуацію (справа «Пайн Веллі Девелопментс Лтд та інші проти Ірландії») [12]; по-друге, органи державної влади на національному рівні повинні розглянути скаргу за Конвенцією по суті (справа «Пек проти Сполученого Королівства» 2003, §§ 105-106») [13]; по-третє, ефективність правового засобу оцінюється індивідуально (справа «Колозза та Рубінат проти Італії», постанова Комісії, 1982, стор. 146-147) [14] тощо; 2) доступність – засіб правового захисту має бути доступним для відповідної особи, а також доступним для усіх осіб незалежно від їх соціального та матеріального стану, або інших зовнішніх обставин (справа «Петков та інші проти Болгарії» 2009 (§ 82) [15]; 3) прозорість – ця ознака вказує на те, що засіб правового захисту має бути зрозумілим та прозорим для використання усіма учасниками правовідносин, що включає у себе чіткі процедури та правила, а також наявність інформації про тих, які доступні для розуміння; 4) незалежність, ця ознака вказує на те, що засіб правового захисту має діяти самостійно, незалежно від зовнішніх чинників, а відповідні суб'єкти владних повноважень повинні розглядати та вирішувати усі справи виключно на основі наявних документів, доказів і фактів; 5) часова ефективність – ця ознака сприяє швидкому розгляду вирішення усіх категорій справ; 6) відповідність між засобами та порушенням – засіб правового захисту застосовується відповідно до обставин порушення права людини, тобто національні засоби правового захисту мають бути адаптовані до відповідних видів порушення прав.

З огляду на наведені ознаки, можна дійти висновку, що право на ефективний засіб правового захисту слід розглядати як відносне невідчужуване право, яке включає

право людини на подачу скарги до відповідного суб'єкту владних повноважень, зокрема до суду, як органу судової влади, у разі порушення її прав та можливість використати усі доступні механізми захисту прав, гарантованих Конвенцією, на національному рівні.

Право на ефективний засіб правового захисту на національному рівні може бути реалізоване у повному обсязі лише тоді, коли використані усі ефективні, доступні, прозорі, незалежні, дієві у часі, застосовані відповідно до виду та характеру порушених прав людини, засоби. У цьому контексті також можна зазначити про необмеженість права на ефективний засіб правового захисту, що може свідчити про його невідчужуваність, як елемент правового статусу осіб, чії права порушені, та які правомочні звернутися за захистом своїх прав та використати усі можливі засоби. Із наведеного слідує, що до сфери дії права на ефективний засіб правового захисту належить, зокрема: право на оскарження, яке полягає у можливості особи звернутися до відповідного суб'єкту владних повноважень за скаргою, з метою захисту своїх прав; право на відновлення порушеного права, яке полягає у можливості відновити становище, яке існувало до моменту порушеного права людини; право на доступність заходу правового захисту; право на забезпечення відшкодування за порушене право та наявність практичної можливості його отримання – це суб'єктивне право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, за рахунок органів державної влади або органів місцевого самоврядування, що завдана незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування при здійсненні ними наданих їм повноважень. Право на відшкодування закріплено у статті 56 Конституції України [16] безперечно входить до сфери застосування права на ефективний

засіб правового захисту, крім того відповідно до прецеденту практики ЄСПЛ «засіб подання скарги вважатиметься «ефективним», якщо він міг запобігти виникненню або продовженню стверджуваного порушення або міг надати заявнику належне відшкодування за будь-яке порушення, яке вже сталося» (справа ЄСПЛ «Кудла проти Польщі», 2000, § 158) [17].

Висновки. Таким чином, право на ефективний засіб правового захисту в суб'єктивному значенні можна розглядати як закріплену положеннями національного законодавства можливість кожної особи звернутися за захистом своїх прав до судових, правоохоронних органів або інших органів влади. В об'єктивному сенсі право на ефективний засіб правового захисту являє собою правовий інститут, певну систему нормативно-правових приписів, реалізація яких відбувається в межах механізмів захисту прав людини, гарантованих Конвенцією і здійснюється державою на національному рівні.

До змісту права на ефективний засіб правового захисту відносяться, зокрема: право на оскарження; право на відновлення порушеного права; право на доступність засобу правового захисту; право на забезпечення відшкодування за порушене право та наявність практичної можливості його отримання.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : голов. ред. В.Т.Бусел, редактори-лексикографи: В.Т. Бусел, М.Д. Василега-Дерибас, О.В. Дмитрієв, Г.В. Латник, Г.В. Степенко. К. : Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Гіда Є. О. Права людини (охорона і захист) Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. К.: Ін Юре, 2005. Т. 2. Права людини у контексті поліцейської діяльності. 759 с.
3. Обуцак О. О., Обуцак С. А. Адміністративне регулювання у сфері охорони

прав на об'єкти інтелектуальної власності. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць. Вип. 36. 2009. С. 75–86.

4. Венедіктов В. С. Теоретичні питання соціальної політики держави в умовах ринкової економіки. Соціально-захисна діяльність держави в умовах ринкових відносин: матеріали наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 31 трав. – 2 черв. 2007 р.). Чернігів, 2007. С. 9.

5. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-ге вид., перероб і доп. К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

6. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2002. 18 с.

7. Гетьманцева Н. Д., Козуб І. Г. Засіб, спосіб і форма захисту трудових прав. Адвокат. 2009. № 11 (110). С. 37 - 42.

8. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2006. 688.

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція; Міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950. Офіційний вісник України від 16.04.1998 № 13, / № 32 від 23.08.2006 /, стор. 270.

10. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773_595905

11. Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <https://slovyk.me/dict/vts/%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9>

12. PINE VALLEY DEVELOPMENTS LTD and Others against Ireland. Application № 12742/87 on 3 May 1989. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-1036>

13. Case of Peck v. the United Kingdom. Application №44647/98 on 28 January 2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60898>

14. Colozza and Rubinat v. Italy. Applications № 9024/80 joined 9317/81 on July 1982. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-74342>

15. *Petkov and Others v. Bulgaria. Applications* № 77568/01 on June 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93027>

16. Конституція України: Конституція; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Голос України* від 13.07.1996 № 128.

17. *Case of Kudła v. Poland. Applications* № 30210/96 on 26 October 2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58920>

References:

1. *A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: head. ed. V.T. Busel, editors-lexicographers: V.T. Busel, M.D. Vasilega-Deribas, O.V. Dmitriev, G.V. Latnyk, G.V. Stepenko. K.: Irpin: Perun, 2005. 1728 p.*

2. Hida E. O. *Human rights (protection and protection) International police encyclopedia: in 10 vols. K.: In Yure, 2005. Vol. 2. Human rights in the context of police activity. 759 p.*

3. Obushchak O. O., Obushchak S. A. *Administrative regulation in the sphere of protection of rights to intellectual property objects. Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy: Collection of Scientific Works. Vol. 36. 2009. P. 75–86.*

4. Venediktov V. S. *Theoretical issues of the social policy of the state in the conditions of the market economy. Social protection activity of the state in the conditions of market relations: scientific and practical materials. conf. (Chernihiv, May 31 - June 2, 2007). Chernihiv, 2007. P. 9.*

5. *Philosophical dictionary / edited by V. I. Shinkaruk. 2nd ed., revised and supplemented. K.: Chairman. ed. URE, 1986. 800 p.*

6. Nalivayko O. I. *Theoretical and legal problems of human rights protection: autoref. thesis ... candidate law of science K., 2002. 18 p.*

7. Hetmantseva N. D., Kozub I. G. *Means, method and form of protection of labor rights. Lawyer. 2009. No. 11 (110). P. 37 - 42.*

8. *Theory of the state and law. Academic course: textbook / edited by O. V. Zaychuk, N. M. Onishchenko. K.: Yurinkom Inter, 2006. 688.*

9. *Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with Protocols) (European Convention on Human Rights): Convention; International document of the Council of Europe dated November 4, 1950. Official Gazette of*

Ukraine dated April 16, 1998 No. 13, / No. 32 dated August 23, 2006 /, p. 270.

10. *Treaty on the European Union dated February 7, 1992. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773_595905*

11. *A large explanatory dictionary of the modern language. URL: https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9*

12. *PINE VALLEY DEVELOPMENTS LTD and Others against Ireland. Application No. 12742/87 on May 3, 1989.*

URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-1036>

13. *Case of Peck v. the United Kingdom. Application No. 44647/98 on 28 January 2003. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60898*

14. *Colozza and Rubinat v. Italy. Applications No. 9024/80 joined 9317/81 on July 1982. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-74342*

15. *Petkov and Others v. Bulgaria. Applications No. 77568/01 on June 2009. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93027*

16. *Constitution of Ukraine: Constitution; Law of 28.06.1996 No. 254k/96-ВР. Voice of Ukraine dated July 13, 1996 No. 128.*

17. *Case of Kudła v. Poland. Applications No. 30210/96 on 26 October 2000. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58920*

Slobodyan B. Concept and content of the right to an effective remedy – Article

The article is devoted to the research of the right to effective means of legal protection. Based on the theoretical developments of scientists and analyzing doctrinal provisions regarding the interpretation of such concepts, in particular, as: "protection"; "legal protection"; "means"; "effectiveness", the article offers the author's definition of the concept of "means of legal regulation" and reveals its essence. It is argued that the right to effective remedies belongs to a broad concept, and as an element of democratic accountability of the state, deeply rooted in international law. It is summarized that the right to effective legal remedies is enshrined in the provisions of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which actually obliges

the participating states to introduce a mechanism for effective legal protection of human rights and freedoms recognized by the Convention at the national level. Taking into account the precedents established by the European Court of Human Rights, the characteristics of the signs of the right to effective legal remedies are distinguished: 1) effectiveness; 2) availability; 3) transparency; 4) independence; 5) time efficiency; 6) correspondence between the means and the violation. The author's definition of the concept of "right to effective legal remedies" is proposed and the analyzed legal category is explained in an objective and subjective sense. The content of the right to effective means of legal protection is disclosed, the scope of which includes: the right to appeal; the right to restore the violated right; the right to access to legal remedies; the right to ensure

compensation for the violated right and the practical possibility of obtaining it.

Key words: *state, means of legal protection, protection of rights, effective protection, protection of rights, human rights, legal guarantees, legal protection.*

Авторська довідка

Слободян Богдан Юрійович – аспірант кафедри конституційного, міжнародного права та публічно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття надішла до редакції 30 квітня 2024р.